

Markku Ylikauma

LL, erikoislääkäri
OYS, Kirle
markku.ylikauma[a]ppshp.fi

Laura Ylikauma

LL, erikoistuva lääkäri
LKS, Anestesiologia ja tehohoito
laura.ylikauma[a]lshp.fi

inhimillinen tekijä

ANESTESIOLOGIAA KAHDESSA POLVESSA

”Enpä vuonna 1984 tiennyt, että yöt huutava koliikkivauvamme ehkä halusikin testata päivystyskelpoisuuteni valvottamalla minua. Ja samalla hän taisi opetella valvomista omaakin anestesiauraansa ajatellen.”
Juttu siitä, kuinka anestesia­lääkärin lapsesta tulee anestesiologi – isän ammatista huolimatta vai juuri sen vuoksi?

Markku Ylikauma, erikoislääkäri:

► Koulun jälkeen syksyllä 1972 menin armeijaan lokakuun sisäänotossa. Opiskelupaikkaa minulla ei ollut. Armeijassa opiskelin sen verran, että siviili koitti vasta syyskuussa. Syksyllä hoidin satunnaisia opettajan viransijaisuuksia ja tunsin aina helpotusta määräskirjan päättyessä. Yksi varteenotettava uravaihtoehto alkoi hiipua valikoimasta. Vuoden vaihteessa 1973-1974 aloin kypsytellä ajatusta lääketieteelliseen pyrkimiseen. Pääsykokeissa olin paras – paras niistä, jotka jäivät rannalle. Menestykseni rohkaisi uuteen yritykseen ja tulin hyväksytyksi.

Valmistuin lääkäriksi vuonna 1981 ja vakaa aikomukseni oli terveyskeskusura. Ennen tk-lääkärin virkaan astumista toimin heti valmistumisen jälkeen anestesia-apulaislääkärinä silloisessa OYKS:ssa. Viisi kuukautta tuntui sopivalta perehtymiseltä ja lähdin kevein askelin uusiin haasteisiin. Terveyskeskustyö oli vaativaa ja pitkäjänteistä: diagnoosi, hoito tai lähete. Kontrollit oman tai keskussairaalan hoidon tuloksesta pyörivät tuskastuttavan hidasta sykliä kärsimättömän nuoren lääkärin päässä. Korkean verenpaineen lasku avohoidossa kesti viikkoja, kuukausia tai vuosia, kun taas leikkaussalissa hypertensio oli hoitunut sekunneissa tai minuuteissa.

Terveyskeskuksesta lähdin Lapin keskussairaalaan 1,5 vuoden työrupeaman jälkeen. Päätös ei ollut helppo: roikuin varmuuden vuoksi tk-lääkärin virassa vielä toista vuotta. LKS:ssa olin anestesiolla vajaat kaksi vuotta ja opin paljon. Myöhemmin on osoittautunut, että LKS oli hyvä valinta anestesiologian perusopintoihin: sairaala on tuottanut professoreita sittemmin monikko­muotoisesti. Ensimmäisen LKS:n päivystykseni muistan hyvin. Ilta toi vatsa-aortan aneurysmaruptuuran. Takapäivystäjää ei ollut olemassa, eikä muutakaan virallista helpdeskiä. Soitin vapaalla olleelle esimiehelleni, joka sillä viikolla oli minua kokeneempi apulaislääkärikollega. Soittoni sai aikaan ruokotonta tekstiä, tilanteen taivastelua ja helpottavan tiedon apuvoimien saapumisesta. Yö meni yhdessä yrittäen ja hätää jakaen. Potilaan saimme stabiloitua, leikkaus tehtiin ja aamulla hän siirtyi teholle.

Anestesiologia on ala, jolla päivystetään paljon. Päivystämisen selkärankaan, valvomiseen, minut perehdytti tämän jutun toinen kirjoittaja. Keväällä 1984 saimme toisen lapsen, tytön, jonka nimeksi tuli Laura. Koliikkivauva huusi yötä päivää 14 viikkoa. Siitä selvittyäni tiesin, ettei ura ainakaan kaadu kyvyttömyyteeni olla hereillä. Päivystäminen merkitsee valvomista, väsymistä ja

vuorokausirytmien häiriintymistä päiväksi pariksi. Toisaalta räsistystä on mahdollista helpottaa aktiivivapailla. Aktiivivapaalla olen saattanut kaikki neljä lastani kouluun ensimmäiselle luokalle ja odottanut kotona, kun kuulumisia on ollut polttava tarve kertoa.

Anestesia lääkäri tekee työtä pääosin leikkaussalissa. Kerran minulta kysyi maallikko, kuka määrää leikkaussalissa. Pohdin kysymystä pitkään. Päiviä, viikkoja, kuukausia, vähän niin kuin Nalle Puh. Joskus kriittisesti sairaan potilaan ollessa operaatiossa joutuu potilaan hengissä pitämiseksi kaventamaan kirurgin kaistaa. Lopulta kuuluu potilaan vierestä lakoninen toteamus: ”Kun tämä potilas pitäisi saada leikattuakin.” Silloin kaistaa täytyy leventää. On myös tapauksia, jolloin potilaan yleiskunto vaatii koko prosessin tarkastelua ja kaikkien palikoiden uudelleen järjestelyä. Vaikeatkin tilanteet on tiimin kesken pystytty sopimaan, kun kaikkien pyrkimyksenä on ollut potilaan optimaalinen hoito. Vastauksena tähän

maallikon kysymykseen antaisin nyt lausuman: potilaan etu määrää leikkaussalissa.

Nyt alkavat päivystämiset ja valvomiset olla purkissa. Yli kolmekymmentä vuotta erikoislääkärinä yliopistosairaalassa on takana ja edes-

Potilaan etu määrää leikkaussalissa.

sä on vähemmän kuukausia kuin takana vuosia. Tyttäreni Laura tulee jatkamaan ammattiani ja olen siitä ylpeä. Uskon, että olen pystynyt siirtämään hänelle osaamistani ja hiljaista tietoa, jota voi hyödyntää työssä. Pidän tärkeänä periaatetta, jossa kunnioitetaan potilasta ja toimitaan hänen

>>

etunsa mukaisesti. Tältä pohjalta olen ponnistanut ja toivon Laurankin ponnistavan.

Laura Ylikauma, erikoistuva lääkäri:

Pienenä hiivimme sisarusteni kanssa makuuhuoneen oven taakse ja kuiskasimme hiljaa: *”Isä, nukutko sinä?”* Äiti kiirehti luoksemme kuiskaten: *”Isä on päivystänyt koko yön, antakaa hänen nukkua.”* En ymmärtänyt, miksi kenenkään täytyi nukkua aamupäivällä. Enkä ymmärtänyt, mitä päivystäminen tarkoitti. Pian ovi aukesikin, isä tuli aavistuksen väsyneenä näköisenä ulos ja sanoi: *”En minä nukkunut.”* Ja lähdimme porukalla leikkipuistoon.

Tiesin, että isä on ammatiltaan lääkäri. Mutta että *anestesiälääkäri*, en tiennyt yhtään mitä anestesia tarkoittaa. *”Olen töissä leikkaussalissa.”* *”Ahaa, eli leikkaat potilaita.”* *”En, vaan nukutan heidät leikkausta varten ja valvon heidän voin-*

Valvomiseen minut perehdytti tämän jutun toinen kirjoittaja.

tiaan.” Muistan ihmetelleeni, miksi ketään piti valvoa unen aikana. Nukuinhan minäkin joka yö ilman sen tarkempaa seurantaa.

Olimme lentomatkalla Torontoon vuonna 1995. Lentokoneen kiitäessä vakaasti Atlantin yllä kaiuttimista kuulutettiin: *”Lääkäri Markku Ylikauma, ottaisitteko heti yhteyttä matkustamohenkilökuntaan.”* Uteliain silmin seurasin sekä isän poistumista penkkiriviltämme että paluuta hetken kuluttua takaisin. Kovasti yritin kysyä mistä oli ollut kyse, mutta sutjakkaasti puheenaihe vaihtui enkä saanut vastausta. 11-vuotiaaseen tilanne teki kuitenkin suuren vaikutuksen. Jäin pohtimaan, miltä tuntuisi kuulla joskus kuulutuksessa oma nimeni (sittemmin mietittynä varmasti lähinnä ahdistavalta).

En tiedä, heräsi kiinnostukseni lääkärin ammattia kohtaan juuri tuolla reissulla. Vai jo 5-vuotiaana vieraillessamme OYS:n lastenosastolla

nuorinta sisarustamme katsomassa. Yläasteen matemaattisten aineiden innostus kuitenkin jatkui lukiossa, ja lopulta löysin itseni lukemasta lääkärikoulun pääsykokeisiin. Vastikään löysin ullakolta seitsemännen luokan äidinkielen tehtävän, jossa tarkoituksena oli ollut kirjoittaa kirje itselleen tulevaisuuteen. Kirjeeni loppui näin: P.S. Haluaisin isona lääkäriksi.

Olin ollut erikoistumassa sisätaudeilla pari vuotta, kun kiinnostukseni anesthesiologiaa kohtaan heräsi. Alussa kyselin isältäni niitä näitä alaan liittyen. Pohdin alan päivystysvaltaisuutta ja suurta vastuuta kriittisesti sairaista ihmisistä. Mietin, olisiko minusta siihen. Lopulta aloitin työt OYS:n anestesiaklinikassa, isäni työkaverina, ja lapsuudesta poiketen soitot hänen työpuhelimeensa alkoivat liittyä enemmänkin intubaatio-ongelmiin kuin jäätelölupien kysymiseen.

Reunapalveluiksi tarkoitettut työkuukauteni anesthesiologialla venyivät vuosiksi. Pitkän harkinnan jälkeen ja hieman haikein mielin jätin jäähyväiset sisätautiuralleeni tietäen kuitenkin, että päätös oli ollut selvä minulle jo pitkään. Aktiivisesta diagnostisoinnista luopuminen aiheutti alussa eroahdistusta. Vaihtokaupassa sain kuitenkin erikoisalana, jossa tehdään tiimityötä parhaimmillaan ja jossa peruselintoimintojen ymmärtäminen ja niiden hallinta jaksaa aina innostaa. Anestesiolla aloittelija saa hyvän perehdytyksen ja päivystykset alkavat vasta, kun kliinistä kokemusta on karttunut riittävästi. Lieneekö hyvää perehdytystä se, että vaikeat potilaatkin tulevat nykyään viiveellä: ensimmäinen vatsa-aortan ruptuurapotilaanikin tuli eteen vasta kolmannessa päivystysvuorossani.

Nyt minä vuorostani olen Lapin keskussairaalassa suorittamassa anesthesiologian ruskokoulutusta. Jo ensimmäisenä päivänä sain muistutuksen ajan kulusta, kun huomasi seuraavan päivän potilaani edellisen anestesian olleen vuodelta 1984. Sen oli tuolloin esimerkillisesti hoitanut anestesiologiaan erikoistuva lääkäri Markku Ylikauma.

Valmistun erikoislääkäriksi vuonna 2018. Samana vuonna isäni jää eläkkeelle. Vuosia hänen uraansa seuranneena tiedän, ettei hän ole päivätkään epäroinyt erikoisalavalintaansa ja että hän edelleen nauttii työstään. Samaa toivon itsellenikin. Vaikkei toisen työuraa eikä varsinkaan kokemusta voi perintönä saada, jatkan työntekoa isäni periaatteen mukaisesti aina potilaan parasta ajatellen. Laryngoskooppi on kirpoamassa isäni käsistä ja otan siitä parhaani mukaan kopin. ■